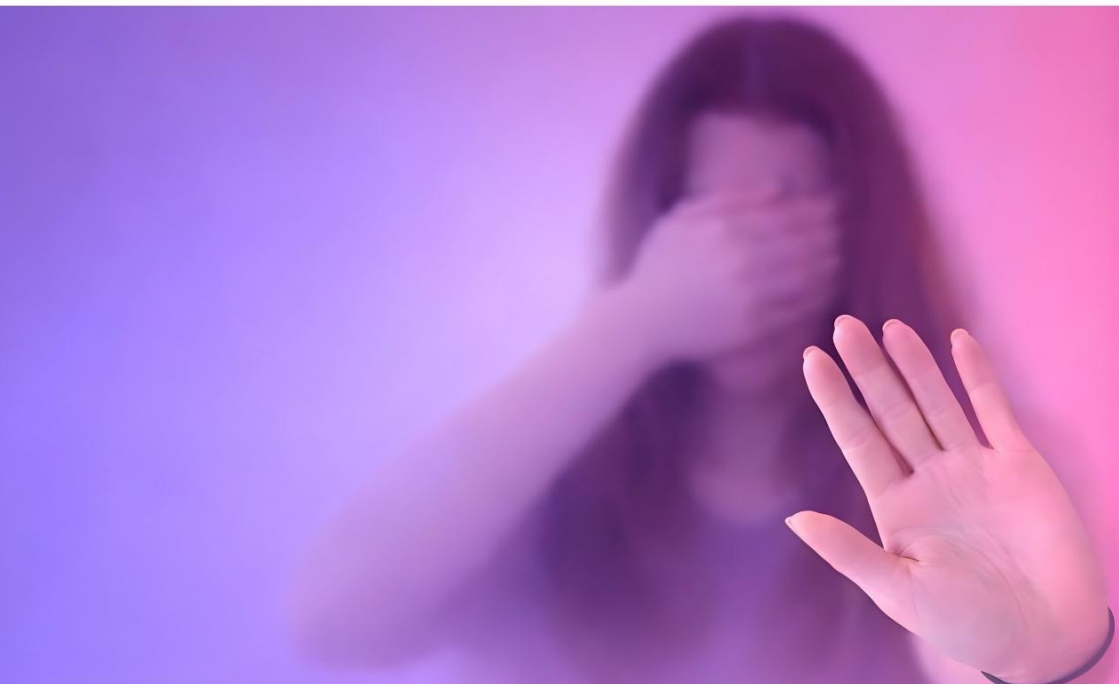

Analizë mbi Ngacmimin Seksual dhe Dhunën me Bazë Gjinore në Kosovën Veriore

Kjo publikim është përgatitur në kuadër të projektit “Të thyejmë heshtjen: Lufta kundër ngacmimit seksual dhe dhunës me bazë gjinore në veri të Kosovës”, i cili zbatohet nga OJQ ACDC me mbështetjen e Fondit Kanadez për Iniciativa Lokale (CFLI). Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi e vetme e OJQ ACDC dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht qëndrimet e Fondit Kanadez për Iniciativa Lokale (CFLI).

Qendra për Avokim të Kulturës Demokratike

Janar 2026

PËRMBAJTJA

RRETH PROJEKTIT	4
Hyrje	5
Sfondi i problemit	6
Metodologjia	7
Korniza ligjore dhe institucionale	8
Përhapja e dhunës dhe raportimi	10
Sfidat specifike në veri të Kosovës	11
Mangësitë në zbatimin e ligjit dhe koordinimin institucional	14
Analiza e situatës në veri të Kosovës	16
Perspektiva e viktimave: pse reagimi institucional nuk është i mjaftueshëm	24
Cenueshmëria e veçantë e grave në një mjedis shumëetnik dhe pas konfliktit	25
Përfundim	27
Rekomandime	28

RRETH PROJEKTIT

Projekti "Le ta Thyejmë Heshtjen: Luftimi i Ngacmimit Seksual dhe Dhunës me Bazë Gjimore në Veri të Kosovës" u zbatua me qëllim të ofrimit të një pasqyre empirike mbi përhapjen, modelet dhe reagimet institucionale ndaj ngacmimit seksual dhe dhunës me bazë gjimore (DHBGJ) në komunat veriore të Kosovës. Hulumtimi është realizuar në një kontekst specifik pas konfliktit dhe multietnik, në të cilin çështjet e sigurisë, marrëdhënieve ndëretnike dhe besimit në institucione ndikojnë drejtpërdrejt në gatishmërinë e qytetarëve për të raportuar dhunën dhe për të përdorur mekanizmat mbrojtës në dispozicion.

Shtirja gjeografike e projektit përfshin komunat e Mitrovicës së Veriut, Zveçanit, Leposaviqit dhe Zubin Potokut, me një fokus shtesë kërkimor në Mitrovicën e Jugut, duke pasur parasysh frekuencën e incidenteve ndëretnike të raportuara dhe lëvizshmërinë e popullsisë midis pjesëve veriore dhe jugore të rajonit. Vëmendje e veçantë i kushtohet përvojave të grave dhe vajzave nga komunitete të ndryshme etnike, si dhe perceptimeve të aktorëve lokalë në lidhje me funksionimin e sistemit të parandalimit dhe mbrojtjes kundër Sëmundjeve Jo-Ngjitëse.

Projekti u konceptua si një ndërhyrje analitike-kërkimore, qëllimi kryesor i së cilës ishte identifikimi i pengesave kryesore strukturore dhe institucionale në njohjen, raportimin dhe përpunimin e ngacmimit seksual dhe formave të tjera të dhunës me bazë gjimore. Fokus i hulumtimit përfshinte çështjet e nivelit të ulët të raportimit, stigmatizimin aktual të viktimave, kuptimin e kufizuar të konceptit të ngacmimit seksual në praktikë, si dhe sfidat në bashkëpunimin ndërinstitucional ndërmjet policisë, gjyqësorit dhe organizatave të shoqërisë civile.

Gjetjet e hulumtimit të projektit përfaqësojnë bazën për analiza të mëtejshme të kornizës ekzistuese ligjore dhe institucionale, si dhe për formulimin e rekomandimeve që synojnë përmirësimin e politikave publike, forcimin e mekanizmave parandalues dhe zhvillimin e reagimeve të përshtatura kontekstualisht ndaj ngacmimit seksual dhe dhunës me bazë gjimore në pjesën veriore të Kosovës.

HYRJE

Ngacmimi seksual dhe format e tjera të dhunës me bazë gjinore (DHBGJ) përfaqësojnë një problem serioz shoqëror dhe të sigurisë në Kosovë, me sfida veçanërisht të theksuara në komunat veriore. Në këtë rajon, konteksti kompleks pas konfliktit dhe konteksti multietnik, niveli i ulët i besimit në institucione, praktika e fragmentuar institucionale dhe stigma aktuale shoqërore e ndërlikojnë më tej njohjen, raportimin dhe përpunimin adekuat të këtyre formave të dhunës.

Edhe pse korniza ligjore e Kosovës njeh dhe sanksionon zyrtarisht ngacmimin seksual dhe dhunën me bazë gjinore, në praktikë ende ekziston një hendek i konsiderueshëm midis dispozitave normative dhe zbatimit të tyre, veçanërisht në mjedise me kapacitete të dobësuara institucionale dhe koordinim të kufizuar ndërinstitutional. Rastet që kanë një dimension ndëretnik janë një sfidë e veçantë, sepse ato ndikojnë gjithashtu në ndjenjën e sigurisë personale, lirinë e lëvizjes dhe kohezionin social në komunitetet lokale.

Ky dokument i politikave publike bazohet në gjetjet e hulumtimit të kryer në komunat veriore të Kosovës në kuadër të projektit "Thyej heshtjen: Lufta kundër ngacmimit seksual dhe dhunës me bazë gjinore në veri të Kosovës". Qëllimi i dokumentit është të ofrojë një pasqyrë të problemeve kryesore dhe mangësive sistemike në reagimin aktual ndaj ngacmimit seksual dhe DHBGJ-së, si dhe të identifikojë fushat ku nevojiten politika publike të synuara dhe të përshtatura në kontekst për të përmirësuar parandalimin, mbrojtjen e viktimave dhe llogaridhënien institucionale.

SFONDI I PROBLEMIT

Dhuna me bazë gjinore (DHBGJ), përfshirë ngacmimin seksual, është një nga format më të përhapura dhe shoqërisht të dëmshme të shkeljeve të të drejtave të njeriut në Kosovë. Edhe pse diskursi publik e ka trajtuar këtë çështje më shpesh vitet e fundit, dhuna ndaj grave dhe vajzave është ende kryesisht e pranishme në sferën private dhe publike, shpesh duke mbetur e padukshme, e paraportuar ose e pa marrë mjaftueshëm seriozisht.

Ngacmimi seksual është veçanërisht problematik sepse shpesh perceptohet si një formë "më pak serioze" e dhunës, normalizohet në jetën e përditshme dhe rrallë njihet si shkelje e dinjitetit dhe sigurisë. Në praktikë, viktimat përballen me stigmatizim shoqëror, frikë nga dënimi, mosbesim ndaj institucioneve dhe mungesë informacioni të qartë në lidhje me mekanizmat mbrojtës në dispozicion. Këta faktorë kontribuojnë ndjeshëm në normat e ulëta të raportimit dhe përjetësojnë ciklin e dhunës.

Në Kosovë, problemi i DHBGJ u formësua më tej nga një periudhë ripërtëritjeje shoqërore, norma të forta patriarkale dhe ndarje shoqërore afatgjata. Trashëgimia e konfliktit, trauma kolektive dhe normalizimi i dhunës në hapësirën publike kanë lënë pasojë afatgjata për perceptimin e sigurisë, veçanërisht për gratë dhe vajzat. Në një mjedis të tillë, dhuna shpesh shihet si një çështje private, ndërsa përgjegjësia u kalon viktimave në vend të autorëve dhe sistemit.

Pavarësisht ekzistencës së një kornize formale ligjore dhe institucionale për të luftuar dhunën me bazë gjinore,

Veriu i Kosovës

Situata në veri të Kosovës është gjithashtu e ndërlikuar për shkak të përbërjes shumëetnike të popullsisë, tensioneve politike dhe besimit të dobësuar në institucione. Në këtë rajon, çështjet e sigurisë, marrëdhëniet ndëretnike dhe praktikatat paralele institucionale ndikojnë që viktimat shpesh dekurajohen nga raportimi i dhunës, veçanërisht në rastet që kanë një dimension ndëretnik. Frika nga stigmatizimi shtesë, politizimi i rasteve ose mungesa e reagimit adekuat institucional çon në faktin se ngacmimi seksual dhe format e tjera të DHBGJ mbeten të shtypura dhe të padukshme.

hendeku midis normave dhe praktikës mbetet i theksuar. Parandalimi, identifikimi i hershëm dhe reagimi i koordinuar institucional shpesh janë të pazhvilluara, ndërsa llogaridhënia e sistemit shpesh reduktohet në raste individuale në vend të ndryshimeve afatgjata dhe strukture.

Në këtë kontekst, të kuptuarit e dhunës me bazë gjinore dhe ngacmimit seksual si një problem më i gjerë shoqëror dhe i sigurisë, dhe jo ekskluzivisht si një incident individual, është një parakusht kyç për zhvillimin e politikave publike efektive dhe përgjigjeve të qëndrueshme institucionale.

METODOLOGJIA

Ky dokument i politikave publike bazohet në gjetjet e një hulumtimi cilësor të realizuar në periudhën gusht-shtator 2025 në kuadër të projektit "Thyej heshtjen: Lufta kundër ngacmimit seksual dhe dhunës me bazë gjinore në veri të Kosovës". Hulumtimi synonte të ofronte një pasqyrë mbi perceptimet, përvojat dhe sfidat institucionale që lidhen me ngacmimin seksual dhe format e tjera të dhunës me bazë gjinore në komunat veriore të Kosovës.

Është përdorur metodologjia cilësore, e cila përfshinte gjashtë intervista gjysmë të strukturuara me akterë përkatës dhe katër fokus grupe me qytetarë. Intervistat u zhvilluan me përfaqësues të institucioneve, organizatave të shoqërisë civile dhe akterë të tjerë përkatës të përfshirë në parandalimin dhe reagimin ndaj dhunës me bazë gjinore, ndërsa grupet e fokusit mbledhën gra dhe anëtarë të tjerë të komuniteteve lokale nga komunat veriore të Kosovës.

Diskutimet në fokus grupe mundësuan një kuptim më të detajuar të përvojave personale, qëndrimeve dhe pengesave me të cilat përballen viktimat dhe viktimat e mundshme të ngacmimit seksual, si dhe perceptimet për disponueshmërinë dhe efektivitetin e mekanizmave mbrojtës institucional. Intervistat u përdorën për të parë perspektivën institucionale, për të identifikuar praktikat ekzistuese, si dhe për të vëzhguar mangësitë në koordinimin dhe reagimin e sistemit. Të dhënat cilësore të mbledhura u analizuan tematikisht, me fokus në modelet e përsëritura, pengesat kryesore në raportimin dhe përpunimin e rasteve, nivelin e besimit në institucione dhe sfidat specifike që rrjedhin nga konteksti shumëetnik i veriut të Kosovës. Gjetjet e hulumtimit përfaqësojnë bazën empirike për përfundimet dhe rekomandimet e paraqitura në këtë dokument të politikave publike..

KORNIZA LIGJORE DHE INSTITUCIONALE

Kosova ka krijuar gjithëpërfshirës ligjore dhe strategjik kornizë luftimi kundër gjinisë Kosova ka krijuar një kornizë gjithëpërfshirëse ligjore dhe strategjike për të luftuar dhunën me bazë gjinore (DHBGJ) dhe ngacmimin seksual.¹ Që nga viti 2020, Kushtetuta e Kosovës integron drejtpërdrejt standardet e Konventës së Stambollit (Konventa e Këshillit të Evropës për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje), gjë që i bëri kërkesat ndërkombëtare pjesë të rendit të brendshëm juridik.² Janë miratuar ligje kyçe, përfshirë Ligjin nr. 08/L-185 për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna në familje, dhuna ndaj grave dhe dhuna me bazë gjinore (2023), i cili për herë të parë e rregullon në mënyrë unike këtë fushë, në përputhje me Konventën e Stambollit.³ Ky ligj i ri zëvendësoi ligjin e mëparshëm për mbrojtjen nga dhuna në familje të vitit 2010⁴ dhe plotëson dispozitat e Kodit Penal, i cili që nga viti 2019 i njeh ngacmimet seksuale dhe dhunën në familje si vepra penale.⁵

Përveç ligjit, ekziston edhe Ligji për Barazinë Gjinore (2015), i cili ndalon diskriminimin dhe ngacmimin bazuar në gjini, si dhe protokollet dhe standardet përkatëse për sjelljen e institucioneve.⁶ Kosova gjithashtu miratoi Strategjinë Kombëtare për Mbrojtje nga Dhuna në Familje dhe Dhuna ndaj Grave 2022-2026, e cila, së bashku me planin e veprimit, përcakton masat për parandalimin, mbrojtjen e viktimave dhe ndjekjen penale të autorëve të krimit.⁷ Mekanizmat institucional përfshijnë Agjencinë për Barazi Gjinore në Zyrën e Kryeministrit dhe mekanizmat e koordinimit shumësektorial në nivel qendror dhe lokal.⁸ Për

¹ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Korniza legjislativë për parandalimin dhe luftimin e dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje, Prishtina.

² Kushtetuta e Republikës së Kosovës (me amendamente), Neni 22 - zbatimi i drejtpërdrejtë i marrëveshjeve ndërkombëtare për të drejtat e njeriut, përfshirë Konventën e Stambollit..

³ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Ligji nr. 08/L-185 për parandalimin dhe mbrojtjen nga dhuna në familje, dhuna ndaj grave dhe dhuna në bazë gjinore, 2023.

⁴ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Ligji nr. 03/L-182 për mbrojtje nga dhuna në familje, 2010.

⁵ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Kodi Penal i Republikës së Kosovës (Nr. 06/L-074), 2019.

⁶ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Ligji nr. 05/L-020 për barazinë gjinore, 2015.

⁷ Qeveria e Republikës së Kosovës, Strategjia Kombëtare për Mbrojtje nga Dhuna në Familje dhe Dhuna ndaj Grave 2022-2026, me Plan Veprimi.

⁸ Zyra e Kryeministrit - Agjencia për Barazi Gjinore, Mandati dhe Mekanizmat Institucionalë për Barazi Gjinore, Prishtina

shembull, janë krijuar mekanizma koordinimi komunal që bashkojnë policinë, qendrat për punë sociale, prokurorët, institucionet shëndetësore dhe organizatat e shoqërisë civile për një shkëmbim më të mirë informatash dhe veprim të përbashkët në rastet e dhunës.⁹ Gjithashtu, janë prezantuar masa të posaçme për mbrojtjen e viktimave, të tilla si urdhra urgjent kufizues dhe një sistem monitorimi elektronik të abuzuesve (byzylykë elektronikë) për të monitoruar pajtueshmërinë me urdhrat e gjykatës.¹⁰ Në kuadër të drejtësisë tranzicionale, është e rëndësishme të theksohet se në vitin 2014, me anë të ndryshimit të ligjit, statusi i viktimave civile të luftës u njoh zyrtarisht për të mbijetuarit e dhunës seksuale gjatë konfliktit të viteve 1998-1999.¹¹ Kjo bëri të mundur që për herë të parë viktimat e përdhunimit gjatë luftës të realizonin të drejtën e tyre për dëmshpërblim mujor dhe njohje institucionale, megjithëse zbatimi i plotë filloi vetëm në vitin 2018 për shkak të një periudhe të gjatë heshtjeje dhe stigmatizimi.¹² Të gjitha këto reforma përfaqësojnë një përparim të rëndësishëm në kuptimin normativ - sot Kosova nominalisht ka ligje dhe strategji moderne kundër dhunës me bazë gjinore, të harmonizuara me standardet dhe detyrimet ndërkombëtare që rrjedhin nga Konventa CEDAW dhe Rezoluta 1325 e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara.¹³

⁹ Ministria e Drejtësisë e Republikës së Kosovës, Procedurat Standarde Operative për Trajtimin e Rasteve të Dhunës në Familje, Pristina.

¹⁰ Ministria e Punëve të Brendshme dhe Këshilli Gjyqësor i Kosovës, Zbatimi i mbikëqyrjes elektronike si masë mbrojtëse në rastet e dhunës në familje, 2022.

¹¹ Kuvendi i Republikës së Kosovës, Amendamentet në Ligjin për Statusin dhe të Drejtat e Viktimave Civile të Luftës, 2014.

¹² Komisioni për Njohjen dhe Verifikimin e Statusit të të Mbijetuarve të Dhunës Seksuale Gjatë Luftës, Raporti Vjetor i Punës, 2018.

¹³ Komiteti i Kombeve të Bashkuara për Eliminimin e Diskriminimit ndaj Grave (CEDAW), Vëzhgimet Përfundimtare mbi Kosovën, si dhe Këshilli i Sigurimit i OKB-së, Rezoluta 1325 (2000).

PËRHAPJA E DHUNËS DHE RAPORTIMI

Pavarësisht një korrnize të fortë ligjore, hulumtimet tregojnë se dhuna ndaj grave në Kosovë mbetet e përhapur, ndërsa raportimi është i ulët për shkak të barrierave të thella sociale. Sipas një ankete të madhe të OSBE-së nga viti 2019, më shumë se gjysma e grave (rreth 54%) në Kosovë raportuan se kishin përjetuar një formë dhune psikologjike, fizike ose seksuale nga një partner intim që nga mosha 15 vjeç, dhe pothuajse 30% kishin përjetuar ngacmim seksual.¹⁴ Në të njëjtën kohë, dhuna në familje është një nga format më të zakonshme të krimit në vend - sipas të dhënave të policisë, mbi 10,000 raste të dhunës në familje janë regjistruar në katër vitet e fundit, gjë që e bën këtë formë dhune krimin e dytë më të raportuar (pas vjedhjes së pronës). Megjithatë, ka indikacione se prevalenca aktuale është dukshëm më e lartë se numri zyrtar i raportimeve.

Shqetësuese është se vetëm rreth 2% e grave raportuan incidentet më serioze të dhunës nga partneri intim në polici. Qëndrimi i rrënjosur thellë se "dhuna në familje është një çështje private" kontribuon në heshtjen e viktimave - pothuajse gjysma e grave (48%) besojnë se dhuna në familje është një çështje private që nuk merret jashtë shtëpisë. Përveç kësaj, një pjesë e konsiderueshme e popullsisë ende toleron ose justifikon dhunën: rreth 21% e të anketuarve mendojnë se ndonjëherë është e pranueshme që një burrë të godasë gruan e tij.

Kë Qëndrime të tilla dhe stigmatizimi i viktimave çojnë në një "numër masiv të errët" të dhunës që mbetet e paraportuar. Hulumtimet kanë treguar gjithashtu se grupe të caktuara grash janë veçanërisht të prekura, për shembull, gratë me arsim të ulët, pa të ardhura të veta ose nga zonat rurale raportojnë më shpesh përvojën e dhunës. Për më tepër, ndërmjet viteve 2017 dhe 2020, të paktën 74 gra u vranë nga një partner ose anëtar i

familjes, gjë që dëshmon për rezultatet vdekjeprurëse që mund të sjellë dhuna nëse nuk ofrohet mbrojtje e përshtatshme në kohë. Këto të dhëna alarmante kanë shkaktuar protesta dhe apele të shumta publike në vitet e fundit, veçanërisht pas

¹⁴ Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE), Mirëqenia dhe Siguria e Grave: Hulumtim mbi Dhunën ndaj Grave në Kosovë, OSBE, Vjenë/Prishtinë, 2019, f. 21–25.

një serie vrasjesh të grave dhe rasteve të rënda të dhunës seksuale që tronditën publikun. Pakënaqësia e madhe e qytetarëve rriti presionin mbi institucionet për të përmirësuar mbrojtjen e grave dhe vajzave në praktikë.

SFIDAT SPECIFIKE NË VERI TË KOSOVËS

Veriu i Kosovës, me kontekstin e tij specifik pas krizës, dinamikën multietnike dhe të sigurisë, përballat me sfida shtesë në luftimin e dhunës me bazë gjinore. Rajoni verior (katër komuna me shumicë popullsie serbe) funksionoi për një kohë të gjatë në kushte të një integrimi më të dobët në institucionet e Kosovës, gjë që u reflektua edhe në disponueshmërinë e mekanizmave mbrojtës për viktimat e dhunës. Menjëherë pas luftës së vitit 1999, boshllëku institucional dhe mosbesimi midis komuniteteve nënkuptonin që shumë raste të dhunës në familje dhe seksuale mbetën të patrajtuara. Gjithashtu, tensioni ndëretnik i dekurajoi më tej viktimat nga komunitetet jo-shumicë që të kërkonin ndihmë jashtë komunitetit të tyre.

Periudha e stabilizimit pas konfliktit ndikoi gjithashtu në natyrën e dhunës, veçanërisht kur flasim për dhunën që ndodhi gjatë dhe pas luftës, pasi pasiguritë, mungesa e burimeve dhe rindërtimi i strukturave shoqërore dhe politike shpesh çuan në një përshkallëzim të sjelljes së dhunshme dhe tensionit shoqëror. Megjithatë, për shkak të stigmës shoqërore, çështja e përdhunimit gjatë luftës ishte tabu për një kohë të gjatë, kështu që vetëm një dekadë pas luftës të mbijetuarit filluan të merrnin njohje dhe mbështetje formale. Kjo traumë kolektive ka lënë pasoja më të thella në

Qasje e kufizuar në mbrojtje dhe drejtësi

Viktimat nga komunitetet serbe, rome, ashkali dhe egjiptiane përballen me pengesa të shumta - përveç diskriminimit gjinor, shpesh ekzistojnë barriera gjuhësore, frikë nga stigmatizimi brenda komunitetit dhe mosbesim ndaj institucioneve të drejtëzara nga anëtarë të grupeve të tjera etnike. Në Veri, ky problem është i theksuar: normat tradicionale patriarkale dhe mbyllja e mjedisit çojnë në faktin se gratë shpesh heshtin për dhunën për shkak të frikës nga dënimi nga mjedisi.

komunitet: ekziston një fenomen i normalizimit të dhunës për shkak të trashëgimisë së luftës dhe militarizimit të shoqërisë, gjë që mund të çojë në më shumë tolerancë për sjelljen e dhunshme në familje.

Sfidat e sigurisë në veri e ndërlikojnë më tej reagimin institucional ndaj DHBGJ. Tensionet periodike politike dhe incidentet e sigurisë çuan në dobësimin e herëpashershëm të pranisë dhe kapacitetit të zbatimit të ligjit në këtë zonë. Për shembull, në fund të vitit 2022, pati dorëheqje masive të zyrtarëve të policisë nga radhët e serbëve të Kosovës si shenjë proteste, gjë që praktikisht paralizoi punën e policisë në komunat veriore. Si pasojë, në gjysmën e parë të vitit 2023, pati një rënie në raportimin e krimeve të tilla si vjedhja dhe dhuna në familje në veri, gjë që i atribuohet pjesërisht ngurrimit të qytetarëve të komunitetit serb për të raportuar rastet në institucionet ku bashkatdhetarët e tyre nuk punojnë më. Mosbesimi ndaj zyrtarëve të policisë dhe gjyqtarëve të sapopunësuar (shpesh nga pjesë të tjera të Kosovës) çoi në mbajtjen e heshtur të rasteve të dhunës ose zgjidhjen informale, në vend që të kërkohej mbrojtje nga autoritetet shtetërore. Gjithashtu, kualifikimi i ngacmimit seksual si kundërvajtje, në vend të veprës penale siç përcaktohet nga Kodi Penal i Kosovës, kontribuon në mosbesimin ndaj institucioneve gjyqësore dhe kështu çon në raportimin e parregullt të kësaj vepre penale.

Një rrethanë rënduese është mungesa e shërbimeve adekuata në terren: streha e parë e sigurtë për viktimat e dhunës në veri u hap vetëm në vitin 2020 me mbështetjen e bashkësisë ndërkombëtare.

Hapja e strehës së parë rajonale për viktimat e dhunës me bazë gjinore në veri të Kosovës (komuna e Zubin Potokut, qershor 2020). @ [Misioni i Kombeve të Bashkuara në Kosovë - Misioni i OKB-së në Kosovë](#) | Facebook

Zyrtarët lokal dhe ndërkombëtarë mbështetën së bashku krijimin e shtëpisë së sigurtë, e cila mbylli një boshllëk shumëvjeçar në shërbimet mbrojtëse për katër komunat veriore.

Përpara kësaj, viktimat nga Mitrovica e Veriut, Leposaviqi, Zveçani dhe Zubin Potoku duhej të strehoheshin në strehimore në jug të Ibrit ose të qëndronin në një vend ku ishin të ekspozuar ndaj rrezikut. Në vitet e fundit, autoritetet lokale kanë treguar gatishmëri për t'u përfshirë: të katër komunat veriore kanë siguruar së bashku hapësirë dhe mbështetje financiare për një strehë rajonale, si një shenjë se ata duan një "luftë institucionale kundër dhunës në familje". Kjo strehë, së bashku me programet shoqëruese të fuqizimit (punëtori terapeutike, fuqizim ekonomik përmes serrave, etj.), ofron jo vetëm mbrojtje të menjëhershme, por edhe mundësinë që viktimat të fillojnë procesin e rimëkëmbjes në rajonin e tyre.

Megjithatë, kapacitetet mbeten të kufizuara - streha mund të akomodojë rreth 20 persona, dhe qëndrueshmëria e financimit varet nga mbështetja e vazhdueshme e institucioneve qendrore dhe donatorëve. Aspekti i sigurisë reflektohet edhe në nevojën për të mbrojtur vetë strehimoren: KFOR-i siguroi dhe instaloi video mbikëqyrje për të rritur sigurinë e objektit, gjë që tregon se strukturat ndërkombëtare ende luajnë një rol në garantimin e sigurisë në veri..

Shkurt, veriu i Kosovës përfaqëson një mjedis ku dhuna me bazë gjinore kryqëzohet me sfidat pas konfliktit: trashëgimia e luftës dhe mosbesimi ndëretnik krijojnë terren pjellor për më pak dukshmëri të këtij problemi. Edhe pse korniza ligjore e Kosovës zbatohet në mënyrë të barabartë në veri, sfidat në zbatim janë më të mëdha për shkak të integritetit më të dobët të komunitetit, barrierave gjuhësore dhe kulturore dhe kontekstit të tensionuar të sigurisë. Kjo do të thotë që gratë në këto komuna shpesh mbeten dyfish të marginalizuara - si viktima të dhunës dhe si anëtare të një komuniteti që është jashtë sistemit të plotë të mbrojtjes institucionale.

MANGËSITË NË ZBATIMIN E LIGJIT DHE KOORDINIMIN INSTITUCIONAL

Pavarësisht ekzistencës së ligjeve dhe strategjive të avancuara, praktika tregon boshllëqe të konsiderueshme në zbatim dhe koordinim që dëmtojnë mbrojtjen efektive kundër dhunës me bazë gjinore. Reagimi institucional shpesh nuk ndjek "tolerancën zero" në veprim, por mbetet në letër, siç paralajmërojnë raportet e pavarura. Një nga problemet është orientimi i ngushtë i sistemit drejt ndjekjes penale të autorëve të krimit, me fokus të pamjaftueshëm në nevojat e viktimës. Pothuajse e gjithë mbështetja kushtëzohet nga raportimi zyrtar i rastit nga viktimat në polici, edhe kur ajo ka nevojë kryesisht për mbrojtje ose strehim. Mungesa e besimit në institucione dhe frika nga stigma do të thotë që shumë viktima ngurrojnë të kontaktojnë policinë - dhe pa një raport policor, qasja në shtëpi të sigurt dhe forma të tjera të ndihmës është e vështirë. Ata që paraqiten shpesh përballen me trajtim joadekuat: Amnesty International regjistroi dëshmitë e grave që u pritën me mosbesim nga policia ose madje u qortuan për raportimin e partnerëve të tyre. Pengesa të ngjashme hasen në qendrat për punë sociale dhe prokuroritë - viktimat shpesh nuk kanë informacion në kohë në lidhje me të drejtat e tyre, dhe mangësitë sistemike (punonjës social të mbingarkuar, numër i kufizuar i psikologëve ekspertë, etj.) zvogëlojnë cilësinë e mbështetjes. Është veçanërisht shqetësuese që gjykatat nuk i përdorin të gjitha mekanizmat e disponueshme të mbrojtjes dhe sanksionimit.

Edhe pse ligji lejon që viktimat të marrin kompensim në procedurat penale, një analizë e vendimeve gjyqësore tregoi se gjykatat nuk i kanë urdhëruar kurrë autorët e dhunës në familje të paguajnë kompensim për viktimat. Gjithashtu, është vërtetuar se autorëve të dhunës në familje shpesh u ipen dënime që nuk janë në përpjesëtim me ashpërsinë e krimit - për shembull, dënime me kusht ose gjyba për shkelësit e përsëritur, të cilat nuk i pengojnë mjaftueshëm përsëritjen e dhunës. Kjo butësi e gjyqësorit ishte arsyeja për kritika të ashpra nga publiku dhe organizatat e grave, veçanërisht pas disa rezultateve tragjike ku abuzuesit e raportuar mbetën të lirë dhe kryen vrasje të grave. Gjykata Kushtetuese e Kosovës vendosi në vitin 2021 se autoritetet shtetërore dështuan të mbronin një viktимë (Sebahate Morina) e cila u vra nga bashkëshorti i saj pavarësisht raporteve të mëparshme, gjë që shkeli të drejtën e saj themelore për jetë. Raste të tilla kanë ekspozuar çarje në sistemin e mbrojtjes - nga vlerësimi joefektiv i rrezikut, te mosrespektimi i urdhrave të kufizimit, te komunikimi i dobët midis policisë, prokurorisë dhe qendrave për punë sociale.

Problemet e koordinimit midis institucioneve përfaqësojnë një sfidë të përhershme. Edhe pse ekzistojnë ekipe multidisiplinare dhe procedura të përcaktuara, shpesh ka zhvendosje të përgjegjësive. Në terren, kjo do të thotë që viktimat mund të mbetet "në boshllëk" midis sistemeve - policia arreston abuzuesin, por qendra për punë sociale nuk ofron akomodim në kohë për viktimën, ose institucioni shëndetësor nuk i raporton lëndimet si dhunë, etj. Progres pozitiv mund të shihet në disa komuna që po prezantojnë mekanizma koordinimi lokal me mbështetjen e OSBE-së. Qëllimi i këtyre mekanizmave është që të gjitha shërbimet përkatëse të shkëmbejnë informacion më shpejt dhe të monitorojnë çdo rast dhune së bashku. Megjithatë, në nivel të të gjithë vendit, ende nuk ka një zbatim uniform të një qasje të tillë. Qëndrueshmëria financiare e shërbimeve të specializuara është një problem shtesë: strehimoret për viktimat drejtohen kryesisht nga organizata joqeveritare dhe mbështeten në donacione, ndërsa fondet qeveritare mbërrijnë vonë ose në sasi të pamjaftueshme. Shtëpitë e sigurta (tetë prej tyre në të gjithë Kosovën, plus një qendër këshillimi në veri) ofrojnë mbrojtje thelbësore për qindra gra dhe fëmijë çdo vit, por pa financim sistematik buxhetor, mbijetesa e tyre është e pasigurt. Një koalicion organizatash të mbledhura në Grupin për Siguri dhe Barazi Gjinore, të udhëhequr nga UN Women, i bëri thirrje vazhdimisht Kuvendit të Kosovës që të ndajë fonde të mjaftueshme për funksionimin e strehimoreve, duke theksuar se ky është një detyrim ligjor dhe kushtetues i shtetit.

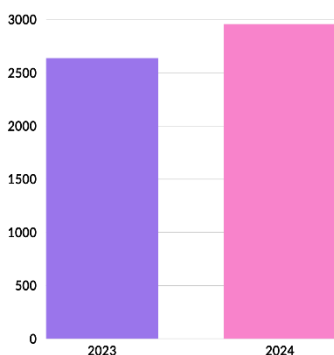
ATY KU LIGJI DHE STRATEGJITË ZBATOHEN NË MËNYRË TË VAZHDUESHME, MUND TË VËREHET PROGRES - NUMRI I RAPORTIMEVE TË DHUNËS ËSHTË RRIATUR VITET E FUNDIT, GJË QË MUND TË NËNKUPTOJË EDHE BESIM MË TË MADH TË VIKTIMAVE NË INSTITUCIONE.

Megjithatë, mangësitë kryesore janë ende të pranishme: parandalimi i pamjaftueshëm (p.sh. puna me autorët e krimit për të parandaluar përsëritjen e dhunës sapo ka filluar), reagimi i ngadaltë i institucioneve dhe cilësia e pabarabartë e shërbimeve nga rajoni në rajon. Në pjesën veriore të Kosovës, boshllëku institucional i lartpërmendur ngadalëson gjithashtu zbatimin e ligjit në praktikë. Prandaj, ekspertët theksojnë se përpjekjet e qëndrueshme për të edukuar dhe ndryshuar ndërgjegjësimin, trajnimi i vazhdueshëm i të gjithë profesionistëve (policia, gjyqtarët, prokurorët, punonjësit socialë, punonjësit e shëndetësisë) mbi dhunën me bazë gjinore, si dhe toleranca zero, e cila reflektohet në punën e përditshme - nga reagimi i parë i policisë deri te vendimi

përfundimtar i gjykatës, janë të nevojshme për të luftuar DHBGJ. Vetëm përmes një qasjeje kaq gjithëpërfshirëse mund të kapërcehet hendeku midis rregulloreve të shkruara dhe realitetit me të cilin përballen gratë viktime të dhunës.

ANALIZA E SITUATËS NË VERI TË KOSOVËS

Të dhënat zyrtare tregojnë një rritje të vazhdueshme të rasteve të raportuara të dhunës ndaj grave në të gjithë Kosovën në vitet e fundit. Në vitin 2023, u raportuan 2,639 raste të dhunës në familje, ndërsa në vitin 2024, ky numër u rrit në 2,959 raste¹⁵. Kjo rritje sugjeron që problemi i dhunës me bazë gjinore (DHBGJ) po thellohet ose më shumë viktime po zgjedhin të raportojnë dhunën. Megjithatë, në zonat me shumicë serbe në veri, është i dukshëm një nën-raportim i madh i

rasteve, pjesërisht për shkak të mosbesimit në institucione dhe stigmës sociale, gjë që konfirmohet nga gjetjet e hulumtimit cilësor të kryer për qëllimet e këtij dokumenti përmbledhës të politikave.

Në komunat e Mitrovicës Veriore, Zveçan, Leposaviq dhe Zubin Potok, statistikatat e disponueshme janë të kufizuara. Sipas një analize, komuna e Mitrovicës së Veriut kishte deri tani frekuencën më të lartë të dhunës në familje të raportuar në të gjithë vendin për periudhën korrik 2023 - qershor 2024. 66 raste të dhunës në familje u regjistruan në Mitrovicën e Veriut, e cila në raport me popullsinë e saj të vogël prej rreth 2,346 banorësh¹⁶ përfaqëson një incidencë prej 281 rastesh për 10,000 banorë, më e larta krahasuar me çdo rajon tjetër të Kosovës. Kjo shifër pasqyron një rritje drastike të aplikimeve në Mitrovicën e Veriut, megjithëse mund

¹⁵ <https://radiokontaktplus.org/vesti/skoro-3-000-slucajeva-porodicnog-nasilja-za-devet-meseci/113558/>

¹⁶ <https://legalpoliticalstudies.org/wp-content/uploads/2024/12/GLPS-JR-Annual-Report-2024-Eng.pdf>

të shpjegohet pjesërisht nga popullsia e vogël e regjistruar për shkak të një regjistrimi të paplotë në veri.

Në të kundërt, për tre komunitatet tjera veriore (Zveçan, Leposaviq, Zubin Potok) nuk ka të dhëna të ndara në dispozicion publikisht mbi numrin e rasteve të raportuara të DHBGJ në periudhën e vëzhguar. Treguesisht, në raportet e policisë, rajoni verior shpesh nuk veçohet ose regjistron një numër minimal raportimesh. Kjo nuk do të thotë se nuk ka pasur dhunë, por se shumë viktime në këto zona nuk e raportojnë dhunën tek autoritetet zyrtare. Gjetjet nga fokus grupet tregojnë se ka raste kur të mbijetuarat deklarojnë se kanë vuajtur dhunë në familje për vite ose dekada pa e raportuar kurrë atë, duke treguar shkallën e "shifrave të errëta" dhe pengesat e thella për raportim.

Gjetje të ngjashme tregojnë se në nivelin e Kosovës, deri në 54% e grave kanë përjetuar një formë të dhunës psikologjike, fizike ose seksuale që nga moshën 15 vjeç, por vetëm 14% në total raportuan dhunë fizike/seksuale;¹⁷ në veçanti, u vu re se gratë nga komuniteti serb raportojnë më shpesh përvojën e dhunës fizike ose seksuale sesa gratë nga komuniteti shqiptar, gjë që mund të tregojë një përhapje potencialisht më të madhe të dhunës në komunitetet në veri, por edhe modele specifike raportimi dhe disponueshmëri të mbështetjes. Këto të dhëna nxjerrin në pah hendekun e madh midis shkallës aktuale të dhunës dhe numrit të raportimeve tek autoritetet.

Më shumë se 54% e grave në Kosovë gjatë jetës përjetoi disa formë dhunë, ndërsa vetëm 14 % e tyre raportuan dhunë institucionale.

¹⁷ <https://www.rolplatform.org/osce-survey-on-violence-against-women-in-kosovo/>

Në këtë kontekst, gjetjet e paraqitura në këtë dokument politikash bazohen në hulumtime cilësore të kryera në periudhën gusht-shtator 2025 në komunat veriore të Kosovës, si dhe në analizën e të dhënave të disponueshme, raporteve të institucioneve, organizatave të shoqërisë civile dhe burimeve mediatike nga periudha 2022-2025. Kjo qasje e kombinuar bëri të mundur që problemi i ngacmimit seksual dhe dhunës me bazë gjinore (DHBGJ) të shihet njëkohësisht nga perspektiva e komuniteteve lokale dhe përmes një konteksti më të gjerë institucional dhe të sigurisë.

KAPACITETET INSTITUCIONALE PËR PËRPUNIMIN E RASTEVE TË DHUNËS NDAJ GRAVE NË VERI JANË DOBËSUAR NDJESHËM PAS NËNTORIT 2022.

Një nga gjetjet më të theksuara të hulumtimit ka të bëjë me hendekun e thellë midis përhapjes së ngacmimit seksual dhe numrit të rasteve të raportuara zyrtarisht. Pjesëmarrësit në fokus grupet dhe bashkëbiseduesit në intervista bien dakord se ngacmimi seksual, veçanërisht

në hapësirën publike, kohët e fundit është vërejtur më shpesh dhe për të flitet më shumë se më parë, por se kjo nuk shoqërohet me një rritje përkatëse të raportimeve në institucione. Ky perceptim konfirmohet edhe nga gjetjet e hulumtimit në tavolinë, të cilat tregojnë se në dy-tre vitet e fundit, janë regjistruar raporte të shumta mediatike dhe reagime publike në lidhje me ngacmimin e grave në veri të Mitrovica-s, ndërsa statistikat zyrtare dhe praktika gjyqësore mbeten të kufizuara dhe të fragmentuara. Kjo tregon se rritja e dukshmërisë së problemit nuk do të thotë domosdoshmërisht besim më i madh në mekanizmat mbrojtës institucionalë.

Arsyet e mos-raportimit, siç zbulohen nga intervistat dhe fokus grupet, janë shumëshitesore dhe të rrënjosura thellë. Stigma, frika nga dënimi në komunitet, frika nga viktimizimi shtesë dhe mosbesimi ndaj policisë dhe gjyqësorit përmenden si pengesa kryesore. Shumë pjesëmarrës theksojnë se shpesh nuk e perceptojnë ngacmimin seksual si diçka që institucionet do ta marrin seriozisht, veçanërisht kur nuk ka dhunë fizike ose pasoja të dukshme. Gjetjet e hulumtimit në tavolinë e konfirmojnë më tej këtë perceptim, duke treguar se rastet e ngacmimit seksual në praktikë shpesh ndiqen penalisht si vepra të lehta penale ose nuk ndiqen fare, gjë që dërgon një mesazh pandëshkueshmërie dhe i dekurajon më tej viktimat nga kontaktimi i institucioneve.

Më pas, për shkak të tensioneve politike, nëpunësit civil serb u larguan nga institucionet e Kosovës në veri në numër të madh - duke përfshirë zyrtar policie, gjyqtarë dhe prokurorë. Largimi masiv i stafit çoi në një rënie të ndjeshme të kapacitetit të Gjykatës Themelore në Mitrovicë dhe të Zyrës së Prokurorit për të administruar drejtësinë në kohën e duhur. Rastet e dhunës në familje dhe krimeve të tjera mbetën të bllokuara ose u transferuan në institucione tashmë të mbingarkuara në jug të Ibrit. Sipas raporteve në dispozicion, për të ruajtur funksionalitetin bazë, gjyqtarët nga rajone të tjera morën përkohësisht përsipër çështjet nga Mitrovica, duke u përqendruar kryesisht në rastet e paraburgimit, rastet e dhunës në familje dhe ato para skadimit të afateve ligjore. Megjithatë, pasojat afatgjata të mungesës së stafit vendas përfshijnë vonesa, një numër të madh çështjesh dhe qasje të reduktuar në drejtësi për viktimat e DHBGJ në veri.

Në planin policor, mbulimi i komunave veriore nga forcat policore u zvogëluar ndjeshëm pas tërheqjes së zyrtarëve serb të policisë në vitin 2022. Gjatë vitit 2023, u bënë përpjekje për të mbushur pozicionet vakante duke dërguar policë nga pjesë të tjera të Kosovës, por komunitetet lokale në veri i përballën këto forca me mosbesim dhe rezistencë. Gjetjet e hulumtimit tregojnë se mosbesimi ndaj policisë në komunitetet serbe është rritur gjatë kësaj periudhe, me gratë nga Mitrovica veriore që përmendin ndjenjën se policia nuk ofron siguri në mënyrë të barabartë për të gjithë qytetarët dhe se raportet e ngacmimit shpesh nuk trajtohen mjaftueshëm seriozisht. Gjithashtu theksohet se ka pasur raste kur qytetarët nuk morën një përgjigje të përshtatshme kur u përpoqën të paraqisnin një raport, ose ata patën përshtypjen se fokusi ishte në dekurajimin e dëshmitarëve, në vend që të identifikonin dhe sanksiononin autorët. Përvoja të tilla kontribuojnë në ndjenjat e pasigurisë dhe zvogëlojnë më tej mundësinë e raportimit formal.

Lidhur me ndjekjen penale, të dhënat e disponueshme sugjerojnë se pjesa veriore e Kosovës kishte dukshëm më pak procedura gjyqësore për dhunën në familje krahasuar me pjesët e tjera të vendit. Për shembull, në periudhën korrik 2022 - qershor 2023, Gjykata Themelore në Mitrovicë vendosi numrin më të vogël të rasteve të dhunës në familje krahasuar me gjykatat e tjera themelore në Kosovë.¹⁸ Në të njëjtën kohë, tregohet se politika penale për dhunën mbetet e butë: analiza e vendimeve tregoi se gjykatat në nivelin e Kosovës rrallë kanë vendosur dënime me burg për autorët e dhunës në familje, ndërsa në shumicën e rasteve janë vendosur dënime me kusht. Ky rezultat mund të minojë besimin e viktimave se autorët do të përballen me pasojat dhe të forcojë më tej bindjen se raportimi nuk sjell mbrojtje.

¹⁸ <https://legalpoliticalstudies.org/wp-content/uploads/2022/11/GLPS-Just-React-Annual-Report-Domestic-and-Gender-based-Violence-in-Kosovo.pdf>

të njëjtën kohë kohë , lajmi pozitiv është se ata janë në fund të vitit 2020 gjithçka Në të njëjtën kohë, lajmi pozitiv është se në fund të vitit 2020, të katër komunat veriore, me mbështetjen e UNMIK-ut dhe partnerëve të tjerë, filluan institucionalisht të forcojnë reagimin ndaj dhunës në familje duke krijuar strehën e parë rajonale (shtëpi të sigurtë).¹⁹ Në atë kohë, u theksua se institucionet lokale do të ofrojnë së bashku mbrojtje për viktimat dhe do të përmirësojnë koordinimin e policisë, qendrave për punë sociale, prokurorisë dhe gjykatave. Megjithatë, gjetjet e hulumtimit në tavolinë dhe hulumtimit në terren konfirmojnë se ky koordinim është dobësuar në praktikë pas vitit 2022 pikërisht për shkak të boshllëqeve institucionale dhe kapaciteteve të reduktuara. Në përgjithësi, kapacitetet e kufizuara të institucioneve, mungesa e personelit dhe trajnimi i pamjaftueshëm i stafit paraqesin pengesa serioze për një përgjigje efektive ndaj DHBGJ në Veri.

Deri në vitin 2020, nuk kishte shtëpi të sigurtë në veri të Kosovës, që do të thoshte se të mbijetuarit e dhunës duhej të kërkonin strehim në strehimore në jug të Ibrit ose të ktheheshin te abuzuesit e tyre. Mungesa e një strehimore funksionale ishte një pengesë e madhe për ofrimin e ndihmës adekuate për viktimat në katër komunat veriore. Ky boshllëk u mbush në fund të qershorit 2020 me hapjen e strehimores së parë rajonale për viktimat e dhunës me bazë gjinore në komunën e Zubin Potokut. Strehëza ndodhet në një ndërtesë të adaptuar, mund të akomodojë rreth 20 përdorues me fëmijë, dhe themelimi i saj u realizua me mbështetjen e partnerëve ndërkombëtarë dhe qeverive lokale. Të katër komunat veriore janë zotuar të financojnë së bashku punën e strehimores dhe në këtë mënyrë ta bëjnë atë të qëndrueshme si pjesë e përgjigjes institucionale ndaj dhunës.

Përveç strehimores, në veri veprojnë qendrat për punë sociale dhe Zyra për Mbrojtjen e Viktimave, duke ofruar mbështetje ligjore dhe psikosociale. Kosova ka një rrjet zyrash rajonale të mbrojtjes së viktimave që mbulojnë të gjithë territorin, përfshirë rajonin e Mitrovicës. Këta avokat i ndihmojnë viktimat me raportimin, i ndjekin ato gjatë procesit hetimor dhe gjyqësor dhe i referojnë ato në shërbime të tjera. Megjithatë, në komunat veriore, kapacitetet e këtyre shërbimeve janë të kufizuara nga personeli dhe burimet. Organizatat e shoqërisë civile gjithashtu luajnë një rol të rëndësishëm në ofrimin e mbështetjes dhe avokimit; Në rajonin e Mitrovicës, ka organizata që ofrojnë ndihmë për viktimat dhe që në dy vitet e fundit kanë intensifikuar aktivitetet për rritjen e ndërgjegjësimit dhe avokimin për

¹⁹ <https://peacekeeping.un.org/en/fight-against-domestic-violence-is-finally-institutional-with-opening-of-shelter-kosovos-north>

shërbime më të mira, veçanërisht në dritën e sfidave të reja të ngacmimit ndëretnik.

Hapja e kësaj shtëpie të sigurt ka përmirësuar ndjeshëm disponueshmërinë e mbrojtjes për gratë nga Veriu. Në vitin 2021, u ofrua mbrojtje për 15 gra dhe fëmijë nga rajoni verior, ndërsa në tre muajt e parë të vitit 2022, numri i përfituesve u rrit në 55, gjë që tejkaloi kapacitetin e strehimores. Këto të dhëna tregojnë se krijimi i një strehimoreje lokale ka inkurajuar më shumë viktimat të kërkojnë ndihmë dhe se nevoja për mbrojtje është më e madhe se sa pritej, me kapacitet shtesë emergjence që përdoret në periudha të caktuara.

Shkurt, infrastruktura mbështetëse për viktimat në Veri tani përfshinë një akomodim të sigurt funksional dhe shërbime themelore institucionale, por ato funksionojnë në rrethana të vështira. Qëndrueshmëria financiare e strehimores mbështetet në alokimet dhe donacionet komunale, dhe kriza politike dhe ndryshimet në autoritetet lokale gjatë vitit 2023 kanë futur pasiguri shtesë në stabilitetin e financimit. Gjithashtu, ka një numër të kufizuar të stafit profesional, kështu që kapacitetet për rehabilitimin dhe riintegrimin e viktimave janë modeste. Megjithatë, vetë ekzistenca e këtyre shërbimeve përfaqëson një ndryshim të rëndësishëm krahasuar me periudhën para vitit 2020.

Nga pikëpamja e viktimave, ngacmimi ndëretnik e ndërlikon më tej problemin e raportimit. Gjetjet e hulumtimit tregojnë se gratë që vuajnë nga ngacmimet ose preket nga burra të panjohur zakonisht nuk duan të dalin publikisht, as të raportojnë zyrtarisht incidentet, për shkak të frikës nga stigmatizimi, hakmarrja dhe besimi se institucionet nuk do të marrin masa efektive. Në grupet e fokusit, përmendet perceptimi se disa autorë janë të mbrojtur shoqërisht, se ka lidhje joformale që dekurajojnë sanksionimin dhe se raportimi për këtë arsye është "i padobishëm" ose edhe i rrezikshëm. Rezultati është tërheqja e grave nga hapësira publike, shmangia e vendeve të caktuara dhe ndjenja se liria e lëvizjes dhe siguria themelore shkelen.

Një sfidë e veçantë në veri të Kosovës në dy-tre vitet e fundit është shfaqja e ngacmimit seksual me ngjyra ndëretnike në vendet publike, e cila nuk ishte e zakonshme më parë në masën që njihet sot përmes narrativave publike dhe përvojave të grave. Sipas vlerësimeve të shoqërisë civile dhe raporteve të

mediave, ka pasur një rritje të incidenteve në të cilat gratë dhe vajzat, veçanërisht nga komuniteti serb në pjesën veriore të Mitrovicës, janë shënjestra të ngacmimit seksual nga individë që vijnë nga pjesë të tjera të qytetit. Incidente të tilla përfshijnë komente seksuale, fyerje, afrim, prekje, fotografim të paautorizuar ose ndjekje të grave në rrugë. Dëshmitë publike dhe gjetjet e hulumtimit tregojnë se ndjenja e sigurisë së grave në qytet është përkeqësuar, se gratë gjithnjë e më shumë shmangin ecjen vetëm në mbrëmje dhe ndryshojnë rutinën e tyre të përditshme për të zvogëluar rrezikun e ngacmimit. Në të njëjtën kohë, theksohet se veriu më parë konsiderohej një mjedis ku ngacmimi publik nuk ishte i zakonshëm, por që nga afërsisht viti 2023, situata është përkeqësuar dukshëm.

Në reagim të përkeqësimit të ndjenjës së sigurisë, u regjistrua se gratë dhe qytetarët i'u drejtuan misionëve ndërkombëtare duke kërkuar masa shtesë mbrojtëse dhe ruajtjen e rregullimeve të sigurisë, të cilat në perceptimin lokal shoqërohen me uljen e rreziqeve në hapësirën publike. Organizatat e shoqërisë civile kanë theksuar vazhdimisht reagimin e pamjaftueshëm të institucioneve ndaj incidenteve të tilla dhe kanë kërkuar veprime më urgjente dhe të dukshme policore, si dhe monitorim të shtuar të aktorëve ndërkombëtarë të sigurisë dhe gjyqësorit, me theks në nevojën që lëshimet të sanksionohen dhe të rivendosin besimin e publikut në institucione përmes rezultateve konkrete. Gjithashtu theksohet se viktimat e mitura ishin midis rasteve të identifikuara, gjë që rrit më tej urgjencën e reagimit.

Pothuajse të gjitha problemet e listuara tregojnë një pengesë qendrore: mosbesimin e thellë të viktimave ndaj sistemit të mbrojtjes dhe frikën nga pasojat sociale. Në kontekstin e Veriut të Kosovës, ky mosbesim është shumëshpresor. Nga njëra anë, gratë nuk besojnë se policia, prokuroria ose gjykatat do të reagojnë në mënyrë efikase dhe të drejtë, si për shkak të përvojave të këqija të mëparshme ashtu edhe për shkak të dimensionit etniko-politik. Në analizat e disponueshme publikisht dhe në gjetjet e hulumtimeve në terren, theksohet vlerësimi se institucionet nuk kanë marrë masa të mjaftueshme konkrete për të përmirësuar sigurinë e grave në veri dhe se disa gra përmbahen nga raportimi pikërisht për shkak të bindjes se raportimi do të trivializohet, injorohet ose se përgjegjësia do t'i transferohet viktimës. Në grupet e fokusit, përmendet përvoja se dhuna ndonjëherë trajtohet si një "çështje private", gjë që i dekurajon viktimat që në kontaktin e parë me sistemin.

Nga ana tjetër, ekziston një presion i fortë shoqëror dhe stigmë në mjedisin tradicional. Gjetjet e hulumtimit tregojnë se stigma dhe frika nga pasojat janë ndër arsyt kryesore pse dhuna nuk raportohet. Gratë kanë frikë nga gjykimi nga mjedisi, etiketimi dhe fajësimi, dhe përmendet gjithashtu frika se reagimet e

familjes mund të çojnë në probleme shtesë ose përshkallëzim. Në kontekstin më të gjerë shoqëror, ekzistojnë qëndrime të rrënjësura se dhuna në familje është një çështje private që duhet trajtuar brenda familjes, gjë që kufizon gatishmërinë për të kërkuar ndihmë jashtë rrethit familjar. Derisa të ndryshojnë qëndrime të tilla, gratë do të ngurrojnë të kërkojnë mbrojtje institucionale edhe kur mekanizmat janë zyrtarisht të disponueshëm.

Megjithatë, ka indikacione për një zhvendosje të lehtë drejt raportimit më të madh dhe dukshmërisë më të madhe të temës. Në hapësirën publike, vitet e fundit, ka pasur një rritje të mbulimit mediatik të rasteve të dhunës, organizimit të protestave dhe fushatave kundër dhunës ndaj grave, si dhe një rritje të diskutimit publik rreth femicidit dhe përgjegjësisë institucionale.

Ky zhvillim i ngjarjeve i fuqizoi pjesërisht gratë që ta njohin dhunën më shpesh dhe ta marrin në konsideratë raportimin e saj, ndërsa disa iniciativa dhe reagime publike u regjistruan edhe në veri, megjithëse në një shkallë më të vogël. Megjithatë, pavarësisht rritjes së dukshmërisë, problemi kryesor mbetet i njëjtë: pa rezultate të dukshme institucionale, besimi është i vështirë për t'u rindërtuar, dhe pa besim, raportimi mbetet i

ulët.

Si përfundim, seksualisht ngacmim dhe gjinia bazuar dhunë në veri i Kosovës Si përfundim, ngacmimi seksual dhe dhuna me bazë gjinore në veri të Kosovës mbeten një problem serioz, por jo mjaftueshëm i dukshëm. Statistikat mbi rastet e raportuara janë të ulëta dhe mashtruese, pasi ato shpesh pasqyrojnë vështirësi në raportim sesa situatën aktuale në terren. Gjetjet cilësore tregojnë se shumë gra vuajnë dhunë në heshtje, qoftë në familje apo në rrugë, duke u përballur me një sfidë të dyfishtë: institucione joefektive dhe stigma sociale. Mekanizmat ekzistues të mbështetjes ofrojnë ndihmë të rëndësishme, por shtrirja dhe kapaciteti i tyre janë të kufizuara, veçanërisht në kushtet e boshllëqeve institucionale dhe tensioneve të sigurisë. Përveç kësaj, tensionet e reja ndëretnike kanë kontribuar në format e shfaqura të ngacmimit që ndërlikojnë kontekstin e sigurisë në Veri dhe ndikojnë më tej në ndjenjën e pasigurisë së grave në hapësirën publike. E gjithë kjo tregon nevojën për një qasje gjithëpërfshirëse që përfshin forcimin e besimit në polici dhe gjyqësor përmes rezultateve konkrete, investimeve në shërbimet lokale të mbështetjes dhe punës sistematike për të thyer stigmën dhe për të normalizuar ngacmimin dhe dhunën. Vetëm përmes një kombinimi të këtyre masave, viktimat e dhunës mund të flasin hapur dhe të marrin

mbrojtjen që meritojnë, dhe hapësira publike dhe institucionet të jenë po aq të arritshme dhe të sigurta për të gjitha gratë, pavarësisht nga etnia ose vendi i banimit.

PERSPEKTIVA E VIKTIMAVE: PSE REAGIMI INSTITUCIONAL NUK ËSHTË I MJAFTUESHËM

Gjetjet e hulumtimit cilësor tregojnë se viktimat e dhunës me bazë gjinore dhe ngacmimit seksual e perceptojnë reagimin institucional si të pamjaftueshëm, të paparashikueshëm dhe shpesh dekurajues. Edhe pse ekzistojnë mekanizma formal mbrojtës, mënyra se si ato funksionojnë në praktikë nuk i plotëson nevojat e viktimave, veçanërisht në kontekstin e ndjeshëm të veriut të Kosovës. Policia, gjykatat dhe qendrat për punë sociale shpesh perceptohen si të largëta, joefektive ose të pamjaftueshme ndaj specifikave të dhunës me bazë gjinore, gjë që ndikon në nivelin e ulët të besimit dhe gatishmërisë së viktimave për t'u drejtuar institucioneve.

Nga perspektiva e viktimave, gjykatat dhe prokuroritë perceptohen si të ngadalta dhe të vështira për t'u aksesuar, me afate të gjata dhe rezultate të pasigurta. Procedurat që zgjasin muaj ose vite i dekurajojnë më tej gratë që të hyjnë në procesin ligjor, veçanërisht kur merret parasysh kostoja emocionale e ritregimit të traumës dhe daljes në publik. Politika e ndëshkimit të butë dhe shqiptimi i shpeshtë i dënimeve me kusht dëmtojnë më tej besimin në sistem, sepse viktimat nuk shohin një mesazh të qartë se dhuna

Nga perspektiva e viktimave, kontakti i parë me institucionet është një moment kyç në të cilin vendoset nëse dhuna do të raportohet dhe do të përpunohet më tej. Megjithatë, hulumtimi tregon se përvojat me policinë shpesh karakterizohen nga reagim i ngadaltë, mungesë informacioni të qartë rreth procedurave dhe qasje e pabarabartë e zyrtarëve individual. Në rastet e ngacmimit seksual, veçanërisht kur nuk ka dhunë fizike, viktimat shpesh kanë përshtypjen se raportimi i tyre nuk do të merret seriozisht ose nuk do të çojë në pasoja konkrete për autorët. Ky perceptim kontribuon në bindjen se raportimi mbart më shumë rreziqe sesa përfitime.

është e papranueshme dhe do të sanksionohet në mënyrë adekuate. Në këtë kuptim, besimi në sistemin e drejtësisë dëmtohet më tej nga fakti se shumica e rasteve të ngacmimit seksual në veri kualifikohen si kundërvajtje, në vend të një veprë penale, siç përcaktohet nga Kodi Penal i Kosovës.

**NË RASTET KUR NGACMIMI
SEKSUAL OSE FORMAT TË TJERA
TË DHUNËS PERCEPTOHEN SI
INCIDENTE NDËRETNIKË, GRATË
PËRBALLEN ME FRIKË SHITESË
NGA POLITIZIMI I RASTEVE**

Qendrat për punë sociale dhe shërbime të tjera mbështetëse formalisht përfaqësojnë një pjesë të rëndësishme të sistemit të mbrojtjes, por hulumtimet tregojnë se rolet e tyre shpesh nuk janë mjaftueshëm të qarta dhe të dukshme për viktimat. Mungesa e stafit, burimet e kufizuara dhe punonjësit e mbingarkuar me punë ndikojnë në cilësinë dhe

vazhdimësinë e mbështetjes. Viktimat shpesh nuk janë të sigurta se çfarë lloj ndihme mund të marrin, sa zgjat mbështetja dhe si koordinohen institucionet e ndryshme me njëra-tjetrën. Kjo mungesë qartësie kontribuon më tej në ndjenjat e pasigurisë dhe humbjen e besimit në sistemin në tërësi.

Sipas gjetjeve të hulumtimit, besimi "humbet" në momentin kur viktimat krijojnë përshtypjen se sistemi nuk e kupton situatën e tyre, nuk i mbron mjaftueshëm ose i ekspozon indirekt ndaj stigmatizimit shtesë. Frika nga viktimizimi dytësor, nga trajtimi joadekuat nga zyrtarët ose nga rrjedhja e informacionit në komunitete të vogla i dekurajon më tej gratë që të kontaktojnë institucionet. Si rezultat, mekanizmat formalë të mbrojtjes mbeten të nën-shfrytëzuar, ndërsa dhuna shpesh trajtohet në mënyrë informale ose nuk raportohet fare.

CENUESHMËRIA E VEÇANTË E GRAVE NË NJË MJEDIS SHUMËETNIK DHE PAS KONFLIKTIT

Gratë në veri të Kosovës përballen me shtresa shtesë të cenueshmërisë që rrjedhin nga konteksti shumëetnik dhe pas konfliktit në të cilin jetojnë. Dhuna me bazë gjinore dhe ngacmimi seksual në këtë mjedis nuk mund të shihen ekskluzivisht si një problem gjinor, por edhe si çështje sigurie, marrëdhëniesh shoqërore dhe ndjeshmërie politike. Hulumtimet tregojnë se dimensionin

ndëretnik i dhunës dhe ngacmimit ndikon ndjeshëm në perceptimin e rrezikut dhe vendimin për të raportuar.

Në rastet kur ngacmimi seksual ose format e tjera të dhunës perceptohen si incidente ndëretnike, gratë përballen me frikën shtesë të politizimit të rasteve. Ekziston shqetësimi se raportimi i dhunës mund të keqpërdoret në diskursin më të gjerë politik ose të sigurisë, gjë që i ekspozon më tej viktimat ndaj presionit dhe pasojave të mundshme për sigurinë dhe pozicionin e tyre në komunitet. Një kontekst i tillë ndikon që dhuna të mos perceptohet vetëm si një përvojë personale, por si një ngjarje me implikime të mundshme kolektive.

Gratë nga komunitetet jo-shumicë mbajnë një barrë të veçantë, pasi ato shpesh ndihen të padukshme ose të marginalizuara institucionalisht. Hulumtimet tregojnë se ato kanë një nivel më të ulët besimi në institucione, si për shkak të përvojave të mëparshme ashtu edhe për shkak të perceptimit se institucionet nuk funksionojnë në mënyrë të barabartë për të gjitha komunitetet. Në një mjedis të tillë, raportimi i dhunës mund të përjetohet si një rrezik shtesë dhe jo si një rrugë drejt mbrojtjes. Frika se rasti nuk do të ndiqet penalisht në mënyrë adekuatë ose se përgjegjësia do t'i transferohet viktimës rrit më tej ndjenjën e pasigurisë.

Konteksti i paqëndrueshëm politik ndikon gjithashtu në hapësirën e kufizuar për solidaritet të ndërsjellë midis grave nga komunitete të ndryshme. Edhe pse përvojat e dhunës me bazë gjinore janë shpesh të ngjashme pavarësisht nga përkatësia etnike, hulumtimet tregojnë se ka pengesa për veprim të përbashkët dhe të folurit në publik. Mungesa e besimit, frika nga keqinterpretimi dhe polarizimi i përgjithshëm i shoqërisë e bëjnë të vështirë zhvillimin e iniciativave të përbashkëta që mund të kontribuojnë në forcimin e mbrojtjes së grave dhe dukshmërinë e problemit.

E gjithë kjo i bënë gratë në veri të Kosovës një grup veçanërisht të prekshëm kur bëhet fjalë për dhunën me bazë gjinore dhe ngacmimin seksual. Përvojat e tyre formohen jo vetëm nga pabarazitë gjinore, por edhe nga rrethanat komplekse politike, etnike dhe të sigurisë. Pikërisht për shkak të kësaj, politikat dhe masat që synojnë parandalimin dhe reagimin ndaj dhunës duhet të përshtaten në kontekst dhe të bazohen në një kuptim të sfidave specifike të një mjedisi shumëetnik. Pa një qasje të tillë, ekziston rreziku që zgjidhjet universale të mos mbeten mjaftueshëm efektive dhe të mos u përgjigjen nevojave reale të grave në këtë pjesë të Kosovës.

PËRFUNDIM

Analiza e dhunës me bazë gjinore dhe ngacmimit seksual në veri të Kosovës tregon një problem me rrënjë të thella dhe shumështrësor që shkon përtej fushëveprimit të incidenteve individuale. Të dhënat statistikore të disponueshme, të kombinuara me gjetjet e hulumtimit cilësor, konfirmojnë ekzistencën e një hendeku të konsiderueshëm midis shkallës aktuale të dhunës dhe numrit të rasteve të raportuara zyrtarisht. Ky boshllëk nuk rrjedh nga mungesa e mekanizmave institucional, por nga funksionaliteti i tyre i kufizuar në praktikë dhe niveli i ulët i besimit që viktimat kanë në sistemin e mbrojtjes.

Hulumtimet tregojnë se reagimet zyrtare institucionale nuk arrijnë të ofrojnë ndjenjën e sigurisë, parashikueshmërisë dhe mbështetjes që viktimat kanë nevojë për të vendosur të raportojnë dhunën. Ngadalësia e procedurave, praktika e pabarabartë dhe perceptimi i politikave të buta penale minojnë besimin se raportimi do të çojë në mbrojtje ose ndryshim të vërtetë. Një shqetësim i veçantë është se ngacmimi seksual mbetet i nënvlerësuar dhe i nën-adresuar, pavarësisht ndikimit të tij të fortë në lirinë e lëvizjes, jetën e përditshme dhe pjesëmarrjen e grave në sferën publike.

Specifikat e veriut të Kosovës e ndërlikojnë më tej këtë pamje. Konteksti shumëetnik dhe pas konfliktit, ndërprerjet institucionale dhe tensionet e përgjithshme të sigurisë krijojnë një mjedis në të cilin dhuna shpesh perceptohet si shumë e rrezikshme për t'u raportuar. Gratë nga komunitetet jo-shumicë përballen me barrën shtesë të frikës nga politizimi i rasteve, stigmatizimi social dhe padukshmëria institucionale, gjë që i distancon ato më tej nga mekanizmat formalë të mbrojtjes.

Në rrethana të tilla, dhuna me bazë gjinore dhe ngacmimi seksual nuk lënë pasojë vetëm për viktimat individuale, por kanë implikime më të gjera sociale - ato kufizojnë lirinë e lëvizjes, thellojnë mosbesimin në institucione dhe ndikojnë në kohezionin social. Analiza tregon qartë se qasjet universale dhe formale nuk janë të mjaftueshme nëse nuk përshtaten me kontekstin lokal dhe përvojat reale të grave.

Përfundimet e kësaj analize tregojnë nevojën për një qasje gjithëpërfshirëse dhe të ndjeshme ndaj kontekstit, e cila përfshin forcimin e përgjegjësisë institucionale, përmirësimin e cilësisë së kontaktit të parë me viktimat, dukshmëri dhe disponueshmëri më të madhe të mbështetjes, si dhe punë sistematike për ndryshimin e normave shoqërore që normalizojnë dhunën. Pa këtë qasje, dhuna me bazë gjinore dhe ngacmimi seksual do të vazhdojnë të mbeten të pamjaftueshme të dukshme dhe të adresuara në mënyrë të pamjaftueshme, me pasojë afatgjatë për sigurinë e grave dhe stabilitetin e komuniteteve në veri të Kosovës.

REKOMANDIME

Bazuar në gjetjet e hulumtimit dhe analizës së kontekstit institucional dhe të sigurisë në veri të Kosovës, është e nevojshme të ndërmerren masa të synuara dhe të koordinuara që korrespondojnë me sfidat specifike të këtij rajoni. Rekomandimet e mëposhtme synojnë përmirësimin e parandalimit, mbrojtjen e viktimave dhe forcimin e përgjegjësisë institucionale.

1. Forcimi i besimit në polici përmes një reagimi të dukshëm dhe të qëndrueshëm ndaj ngacmimit seksual dhe DHBGJ

Është e nevojshme të përmirësohet cilësia e kontaktit të parë institucional me viktimat, veçanërisht në polici. Kjo nënkupton trajnim të detyrueshëm dhe të vazhdueshëm të zyrtarëve të policisë për trajtimin e rasteve të ngacmimit seksual dhe dhunës me bazë gjinore, me theks të veçantë në punën në mjedise multietnike dhe pas konfliktit. Reagimet e policisë duhet të jetë e shpejta, të parashikueshme dhe të qarta, në mënyrë që të dërgojë mesazhin se edhe format më "të lehta" të dhunës merren seriozisht dhe se raportimi ka kuptim.

2. Përmirësimi i koordinimit institucional në nivel lokal

Mekanizmat ekzistues të bashkëpunimit ndërinstitucional (policia, qendrat për punë sociale, prokuroria, gjykatat dhe OJQ-të) duhet të forcohen dhe të zbatojnë mekanizmat vazhdimisht në praktikë. Në veri të Kosovës, është e nevojshme të rivendosen dhe stabilizohen mekanizmat lokal të koordinimit, me një ndarje të qartë të përgjegjësisë dhe shkëmbim të rregullt informacioni, në mënyrë që të parandalohet "rënia jashtë sistemit" e viktimave për shkak të boshllëqeve institucionale.

3. Fokus i veçantë në ngacmimin seksual si një formë e dhunës me bazë gjinore

Ngacmimi seksual duhet të njihet më qartë si një problem serioz sigurie dhe social, sesa si një sjellje marginale ose "më pak e rëndësishme". Është e nevojshme të përmirësohet praktika e regjistrimit dhe përpunimit të këtyre rasteve, duke përfshirë protokolle të qarta veprimi, kualifikim të përshtatshëm ligjor dhe sanksione proporcionale. Në këtë drejtim, është shumë e rëndësishme të kualifikohet ngacmimi seksual si vepër penale, në përputhje me Kodin Penal, dhe jo si kundërvajtje. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në hapësirat publike, ku ngacmimi ndikon drejtpërdrejt në lirinë e lëvizjes së grave. Ky rekomandim

nënkupton edukim të vazhdueshëm të zyrtarëve të policisë, prokurorëve dhe gjyqtarëve, si dhe koordinim më të mirë në punën e këtyre institucioneve.

4. Forcimi i disponueshmërisë dhe qëndrueshmërisë së shërbimeve mbështetëse në veri të Kosovës

Shërbimet ekzistuese mbështetëse, duke përfshirë strehimoret rajonale, qendrat e punës sociale dhe zyrat e mbrojtjes së viktimave, duhet të kenë financim të qëndrueshëm dhe afatgjatë. Është e nevojshme të investohet në forcimin e kapaciteteve profesionale (mbështetje psikologjike, ligjore dhe sociale), si dhe në një dukshmëri më të madhe të këtyre shërbimeve në komunitetet lokale, në mënyrë që gratë të dinë se kujt mund t'i drejtohen dhe çfarë mund të presin.

5. Qasje e përshtatur sipas kontekstit ndaj grave nga komunitetet jo-shumicë

Politikat publike dhe masat institucionale duhet të marrin në konsideratë rreziqet shtesë me të cilat përballen gratë nga komunitetet jo-shumicë, duke përfshirë frikën nga politizimi i rasteve, stigmatizimin dhe padukshmërinë institucionale. Kjo përfshinë shërbime të përshtatura gjuhësisht dhe kulturalisht, si dhe masa për të siguruar që raportimi i dhunës të mos çojë në marginalizim shtesë ose rreziqe sigurie.

6. Një rol më aktiv i aktorëve ndërkombëtarë në monitorim dhe ndërtim kapacitetesh

Në dritën e kapaciteteve të dobësuara institucionale në veri, misionet dhe organizatat ndërkombëtare duhet të vazhdojnë dhe të forcojnë rolin e tyre në monitorimin e veprimeve të institucioneve në rastet e DHBGJ, si dhe në ofrimin e mbështetjes teknike dhe profesionale. Prania e tyre mund të kontribuojë në rritjen e besimit publik dhe përmirësimin e standardeve të sjelljes.

7. Masat parandaluese afatgjata dhe puna për ndryshimin e normave shoqërore

Përveç ndërhyrjeve institucionale, është e nevojshme të investohet në aktivitete parandaluese afatgjata që merren me normat shoqërore, stereotipet gjinore dhe normalizimin e dhunës. Fushatat ndërgjegjësuere, puna me të rinjtë dhe përfshirja e aktorëve lokal dhe mediave janë thelbësore për krijimin e një mjedisi ku ngacmimi seksual dhe dhuna me bazë gjinore njihen, dënohen dhe raportohen..

Break the Silence
Stop the Violence

